

JAKOŚCIOWE KONOTACJE PROGRAMU GREEN BOOT STOSOWANEGO W GARNIZONACH ARMII STANÓW ZJEDNOCZONYCH

Regina BOREK-WOJCIECHOWSKA^{1*}, Jarosław FIGARSKI²

¹ Uniwersytet Technologiczno-Humanistyczny im. Kazimierza Pułaskiego, Radom; regina.borek@uthrad.pl

² Uniwersytet Technologiczno-Humanistyczny im. Kazimierza Pułaskiego, Radom; j.figarski@uthrad.pl

* Korespondencja

Streszczenie: Celem niniejszego artykułu jest przedstawienie działań związanych z programem Green Boot wykorzystywanym w Armii Stanów Zjednoczonych do zmniejszenia oddziaływania na środowisko naturalne. W artykule wskazano na godne uwagi i naśladowania rozwiązania na gruncie ekologicznym, przedstawiono działania na rzecz zrównoważonego rozwoju obejmujące wszystkie sfery funkcjonowania garnizonu wojskowego. Zaprezentowano przykłady wdrożenia założeń tego programu.

Słowa kluczowe: US Army, Green Boot, rozwój zrównoważony.

QUALITY CONCEPTS OF THE GREEN BOOT PROGRAM USED IN THE GARRISONS OF THE UNITED STATES ARMY

Abstract: The purpose of this article is to describe the Green Boot Program used by the United States Army to reduce its impact on the environment. Signalized on worth of notable and imitable ecological solutions, there are presented sustainable development activities covering all spheres of operation of the military garrison. It was proposed that actions modeled on the US Army be implemented in units of the Polish Army.

Keywords: US Army, Green Boot, Sustainability.

Wprowadzenie

Wzrost świadomości ekologicznej we współczesnych społeczeństwach sprawił, że również siły zbrojne wielu państw poszukują rozwiązań zmierzających do ograniczenia szkodliwego wpływu na środowisko naturalne. Jednym z efektów wprowadzania takich innowacji jest

program Green Boot. Może on być wzorcem dla praktyki ekologicznej, jego wprowadzenie i utrzymanie w danej organizacji powiązane jest z aktywnością proekologiczną członków tej organizacji.

Program Green Boot jest pierwszym certyfikowanym programem w amerykańskiej armii zainicjowanym na rzecz zrównoważonego rozwoju dla instalacji o przeznaczeniu wojskowym. W celu realizacji jego głównych założeń promowane są: zaangażowanie lokalnej społeczności, wdrażanie innowacji oraz wszelkie działania na rzecz ochrony zasobów środowiskowych dla przyszłych pokoleń. Program kładzie nacisk, by wszystkie – zarówno wojskowe jak i cywilne organizacje funkcjonujące w strefie wojskowej posiadały certyfikat Green Boot. Do głównych założeń programu należą:

- ukazywanie zarówno żołnierzom jak i cywilnym pracownikom rzeczywistych kosztów funkcjonowania instalacji,
- zapewnienie organizacjom możliwości wzbogacenia ich misji poprzez identyfikację i wdrażanie praktyk ochrony środowiska na wielu polach,
- oszczędzanie energii,
- oszczędzanie wody,
- recykling,
- zrównoważone zamówienia,
- zapobieganie zanieczyszczeniom,
- redukcja odpadów,
- włączanie się w prace społeczne (Green Boot Program brochure, Page 2, 11.07.2017).

Program Green Boot powstał w Fort Bragg w stanie Karolina Północna. Główne założenia programu odnoszą się do jednostek lub organizacji, które chcąc uczestniczyć w programie, muszą spełnić wymagania odnośnie zużycia energii i wody, stosowania zasad recyklingu i zrównoważonego transportu. Promuje on zrównoważony rozwój poprzez certyfikowanie tych jednostek po spełnieniu określonych kryteriów. Zachęca również do samodzielnego wprowadzania innowacji.

Nadrzędnym celem przyświecającym twórcom programu Green Boot jest zapewnienie, by obszar instalacji wojskowej był użyteczny dla przyszłych pokoleń. W amerykańskim Fortcie Bragg certyfikowano 22 organizacje, należą do nich m.in.:

- Dyrekcja robót publicznych (the Directorate of Public Works headquarters),
- Dyrekcja ds. Planu, Szkolenia, Mobilizacji i Bezpieczeństwa (the Directorate of Plans, Training, Mobilization and Security Headquarters),
- Biuro Bezpieczeństwa Instalacji (the Installation Safety Office),
- Szkoła DPTMS DA i Placówka TNET (the DPTMS DA School and TNET Facility),
- Powietrzne Muzeum Pamięci Wojennej 82-giej Jednostki Powietrznej (the 82nd Airborne Division War Memorial Museum),
- Biura administracyjne garnizonu (the Garrison administrative offices),

- Dyrekcja Generalna ds. Rodziny i Morale, Opieki Społecznej i Rekreacji (the Directorate of Family and Morale, Welfare and Recreation headquarters),
- sześć komend straży pożarnej na terenie Fortu Bragg,
- Wydział Spraw Obywatelskich nr 97 (97th Civil Affairs),
- 578 Kompania Sygnałowa (578th Signal Company),
- Batalion Wsparcia 307 Brygady, Kompania B (B Company, 307th Brigade Support Battalion),
- 43 Powietrzny Szwadron Ewakuacji Medycznej (USAF) (43rd Aeromedical Evacuation Squadron (USAF)),
- Brygada Mobilizacji i Rozłokowania (Mobilization and Deployment Brigade) (Green Boot Program, 11.07.2017).

2. Etapy certyfikacji w Programie Green Boot

Zgodnie z definicją podaną przez J. Łunarskiego certyfikacja to „działanie, w wyniku którego jednostka niezależna od dostawcy i odbiorcy udziela pisemnego zapewnienia, że wyrób, proces lub usługa są zgodne z określonymi wymaganiami” (Łunarski, 2012, p. 288). Natomiast A. Hamrol stwierdza, że certyfikacja jest uznaniem zgodności, a także jest to „działanie trzeciej strony (jednostki niezależnej od dostawcy i odbiorcy) wykazujące, że zapewniono odpowiedni stopień zaufania, iż wyrób, usługa, system itp. są zgodne z określoną normą lub odpowiednimi przepisami prawnymi” (Hamrol, 2017, p. 506). Certyfikacją jest więc działanie mające na celu potwierdzenie zgodności z wymaganiami odpowiednich standardów.

Proces certyfikacji obejmuje kilka etapów:

1. Kontakt z jednostką certyfikującą.
2. Złożenie formalnego wniosku w jednostce certyfikującej.
3. Działania formalnoprawne w jednostce, poprzedzające audyty u wnioskodawcy.
4. Wizytacja wstępna.
5. Audyt systemu u wnioskodawcy.
6. Wydanie certyfikatu na system jakości z określonym w nim zakresem certyfikacji (Wyřębek, 2010).

W przypadku programu Green Boot pierwszym krokiem dla jednostek wyrażających chęć udziału w certyfikacji jest nawiązanie kontaktu z Koordynatorem Programu, celem uzyskania od niego informacji na temat samego programu oraz listy kontrolnej („checklist”) – wykazu warunków, jakie należy spełnić, by wziąć udział w procesie certyfikacji.

Etap drugi polega na wdrażaniu inicjatyw dotyczących zrównoważonego rozwoju. Istnieją ściśle sformalizowane wymagania, które dana organizacja (jednostka lub agencja) musi wdrożyć w celu uzyskania certyfikatu Green Boot. Przy tym istnieje możliwość wyboru środków, za pomocą których dana organizacja zamierza osiągnąć wyznaczony cel. Podkreśla się również, iż program Green Boot jest skierowany do każdego, a o jego potencjale świadczy, że może być dostosowany do unikalnych wymagań każdej organizacji.

Kolejny krok polega na wykonaniu przez Koordynatora audytu w zakresie spełnienia wymagań programu Green Boot. Audyt może odbyć się dopiero po wdrożeniu wymagań ujętych w liście kontrolnej oraz przyjęciu działań na rzecz zrównoważonego rozwoju, w pełni zintegrowanych z operacjami mającymi miejsce w organizacji.

Po pomyślnym zakończeniu audytu organizacja otrzymuje potwierdzenie spełnienia wymagań programu Green Boot w postaci stosownego certyfikatu. Przy czym wstępna certyfikacja ważna jest jedynie przez rok. Po tym okresie organizacja może wystąpić o ponowne przyznanie certyfikatu. W tym przypadku będzie on ważny dwa lata (Green Boot Program brochure, Page 1, 11.07.2017).

Organizacje, które uzyskały certyfikat programu Green Boot mają prawo wykorzystania elektronicznej wersji logo programu w materiałach promocyjnych i publikacjach medialnych. Logo stanowi odwzorowanie odcisku ciężkiego wojskowego buta z protektorem na podeszwie, z wkomponowanym napisem „GREEN BOOT PROGRAM”.

3. Program Green Boot kluczem do sukcesu w działaniach na rzecz zrównoważonego rozwoju

Pojęcie sustainable development (rozwój zrównoważony) zostało po raz pierwszy użyte podczas obrad Konferencji ONZ w Sztokholmie w roku 1972, należy jednak dodać, iż nie zostało ono zapisane bezpośrednio w samych zasadach Deklaracji Sztokholmskiej. W Deklaracji zaakcentowano m.in.: prawo do środowiska, zabezpieczenie naturalnych zasobów, sprawiedliwość międzypokoleniową, zarządzanie zasobami i racjonalność planowania. Sprawiedliwość międzypokoleniowa wymaga, by obecne i przyszłe pokolenia podjęły solenną odpowiedzialność za chronienie i ulepszanie środowiska (zasada 1) oraz zabezpieczyły nieodnawialne surowce Ziemi przed wyczerpaniem, tak by korzyść z ich użytkowania stała się udziałem całej ludzkości (zasada 5). Duże znaczenie zostało nadane racjonalnej gospodarce zasobami, która ma być drogą do ulepszania środowiska (zasada 13), zaś racjonalne planowanie ma stanowić narzędzie godzenia potrzeb rozwoju z potrzebami ochrony i ulepszania środowiska (zasada 14). Deklaracja Sztokholmska nadała znaczenie ochronie przyrody nakazując ujmować ją w planowaniu rozwoju gospodarczego (zasada 4), zaś sam rozwój gospodarczy i społeczny ma być warunkiem koniecznym dla zapewnienia

środowiska sprzyjającego funkcjonowaniu człowieka oraz do stworzenia na Ziemi warunków niezbędnych do poprawy jakości życia (zasada 8). Zwrot „sustainable development” został bezpośrednio zawarty w Deklaracji z Rio de Janeiro w sprawie środowiska i rozwoju (rok 1992). W Preambule wspomnianej Deklaracji podkreślono integralność światowego systemu środowiska i rozwoju, zaś w samej Deklaracji przyznano prawo do środowiska i życia w harmonii z przyrodą, stawiając istoty ludzkie w centrum zainteresowania w procesie zrównoważonego rozwoju (zasada 1). Uwzględniono ponadto m.in. zasady: sprawiedliwości międzypokoleniowej (zasada 3), współpracy międzynarodowej (zasada 7,27), informacji o środowisku (zasada 10,18,19) (Rosicki, 2010).

Współcześnie funkcjonuje wiele definicji zrównoważonego rozwoju, który ma zapewnić zaspokojenie potrzeb obecnych pokoleń, nie przekreślając możliwości zaspokojenia potrzeb pokoleń następnych. Według jednej z tych definicji zrównoważony rozwój to dążenie do poprawy jakości życia przy zachowaniu równości społecznej, bioróżnorodności i bogactwa zasobów naturalnych. Jest oparty na myśleniu systemowym, umożliwiającym zrozumienie wzajemnych i urozmaiconych związków między środowiskiem a gospodarką i społeczeństwem. Wśród koniecznych kryteriów uznania, że określony system społeczno-terytorialny znajduje się na ścieżce zrównoważonego rozwoju, jest potwierdzenie braku negatywnego wpływu na poziom zrównoważenia systemów na innych obszarach (Brożek, 2014).

Z kolei Ustawa Prawo ochrony środowiska definiuje rozwój zrównoważony jako „rozwój społeczno-gospodarczy, w którym następuje proces integrowania działań politycznych, gospodarczych i społecznych, z zachowaniem równowagi przyrodniczej oraz trwałości podstawowych procesów przyrodniczych, w celu zagwarantowania możliwości zaspokajania podstawowych potrzeb poszczególnych społeczności lub obywateli zarówno współczesnego pokolenia, jak i przyszłych pokoleń”.

Założenia Programu Green Boot wpisują się w wymienione zasady i definicje. Dzięki niemu wojsko postrzegane jest jako instytucja odpowiedzialna za stan środowiska naturalnego, której działalność powadzona jest z poszanowaniem jego zasobów.

W celu skutecznego wdrożenia programu Green Boot niezbędne jest uzyskanie wsparcia przywództwa oraz zaangażowanie w działania na rzecz zrównoważonego rozwoju całej jednostki lub innej organizacji. Analogicznie w systemie zarządzania jakością wymagana jest odpowiednia postawa kierownictwa, które powinno: dawać przykład do naśladowania, myślenia i działania, ponosić odpowiedzialność i włączać się do prac, inspirować i chronić swym autorytetem w sytuacjach konfliktowych, integrować działania i wysiłki poszczególnych komórek i pracowników, motywować załogę do zaangażowania w realizację polityki i celów organizacji (Łunarski, 2012).

Wśród współpracowników należy konsekwentnie promować korzyści płynące z realizacji programu Green Boot. Kluczowa rola pracowników jest zbieżna z jedną z definicji TQM wskazującą, że jest to koncepcja zarządzania dążąca do zaspokojenia potrzeb i oczekiwań

klienta poprzez zaangażowanie wszystkich członków organizacji w proces poprawy jakości wyrobu (usługi), swojej działalności i celów (Łunarski, 2012).

Istotne jest utrzymywanie stałego kontaktu nie tylko z Koordynatorem programu, ale również z innymi organizacjami, które program Green Boot wdrożyły celem wzajemnego wsparcia oraz wymiany pomysłów. Pomysły wdrażane w organizacjach certyfikowanych w programie Green Boot mogą być przez pracowników przenoszone do ich domów i tam również wprowadzane w życie. Niesie to za sobą możliwość wpływania na aktywność proekologiczną społeczeństwa.

Program Green Boot stanowi również zachętę do kreatywności. Organizacje, które go wdrożyły – uzyskały certyfikat właśnie dzięki wdrażaniu innowacyjnych praktyk. W Programie istnieje również nakaz postępowania zgodne z przepisami o ochronie środowiska i zapobiegania powstawaniu zanieczyszczeniom. Niezwykle istotne jest także wezwanie do ciągłej poprawy.

W broszurze reklamowej programu Green Boot przytaczane są wypowiedzi żołnierzy, z których wynika, iż zrównoważony rozwój to nie przejściowa moda, tylko stały, niezmienny trend, który nie jest związany z żadną określoną grupą polityczną. Jeden z żołnierzy mówi, iż dzięki temu Programowi wojsko może pokazać społeczeństwu, że jest świadome korzyści z przestrzegania zasad zrównoważonego rozwoju oraz realizuje politykę dotyczącą ograniczania ilości produkowanych odpadów. Chciałby przy tym, by następne pokolenia miały takie same możliwości, jakie zostały dane jemu, zaś stosowanie zasad zrównoważonego rozwoju jest jedyną drogą do realizacji tego celu. Twierdzi, że istnieje prosta odpowiedź na pytanie postawione jeszcze przez prezydenta Kennedy'ego: „Nie pytaj, co ojczyzna może zrobić dla ciebie; spytaj co ty możesz zrobić dla ojczyzny” – armia silna i armia „zielona”.

Kolejna z przytaczanych wypowiedzi wskazuje, iż dzięki programowi Green Boot żołnierze prowadzą zdrowszy tryb życia i mają lepsze samopoczucie wiedząc, że dzięki oszczędzaniu zasobów przyczyniają się do ochrony środowiska naturalnego. Korzyścią płynącą z realizacji programu, która przemawia do wszystkich jest walor ekonomiczny przejawiający się w oszczędności pieniędzy – zarówno na poziomie organizacji, jak i w życiu prywatnym. Udział w programie jest „po żołniersku” porównywany do walki o zrównoważony rozwój.

Przykładowe rozwiązania, możliwe do wprowadzenia w ramach programu Green Boot:

- punkty sortowania odpadów,
- siłownie plenerowe,
- usuwanie oświetlenia z automatów do sprzedaży,
- użycie kóz do pielęgnacji terenów zielonych,
- zakup ekologicznych środków czyszczących do konserwacji pojazdów ratunkowych (Green Boot Program brochure, Page 2, 11.07.2017).

4. Przykłady certyfikacji Green Boot

Jednym z beneficjentów programu Green Boot jest laboratorium AOAP (Army Oil Analysis Program) znajdujące się na terenie Garnizonu US Army Nadrenia-Palatynat. Organizacja ta otrzymała certyfikat w listopadzie 2014 roku, jako pierwsza organizacja w garnizonie. Podobnie jak wszystkie organizacje otrzymujące certyfikat Green Boot musiała wykazać, że w swych działaniach kieruje się zasadami, które pozwalają na:

- oszczędzanie energii,
- minimalizację oddziaływania na środowisko,
- używanie zasobów naturalnych w sposób przemyślany,
- zmniejszanie ilości powstających odpadów.

AOAP Lab Europe istnieje od 1967 r. i prowadzi analizy olejów (dla zleceniodawców z Europy i Afryki), w celu oznaczenia zanieczyszczeń, które mogłyby doprowadzić do awarii sprzętu, a nawet zniszczenia pojazdu. Dzięki prowadzonym badaniom możliwa stała się lepsza ochrona silników i pojazdów oraz przedłużenie żywotności olejów. Wydłużenie odstępów pomiędzy kolejnymi wymianami olejów dało korzyści w postaci oszczędności uzyskanych dzięki rzadszym wydatkom na kupno nowych olejów, utylizację olejów przepracowanych oraz zużytych opakowań. Laboratorium AOAP zostało utworzone jako jednostka, której celem była identyfikacja awarii bieżących oraz tych mogących wystąpić potencjalnie. W miarę trwania programu Green Boot laboratorium AOAP Lab Europe przekształciło się w organizację uznającą ochronę środowiska i oszczędzanie zasobów naturalnych za jeden z najistotniejszych priorytetów w swoich działaniach. Głównie przez taki pryzmat jest ono postrzegane w dniu dzisiejszym. Przyjmując, że podstawowym zadaniem laboratorium AOAP jest przeprowadzanie analiz olejów nie sposób nie zauważyć, że uzyskanie certyfikatu w programie Green Boot sprawiło, iż w toku codziennych prac tej organizacji wzrosła świadomość zużywania wszelkiego rodzaju zasobów naturalnych, co dało skutek w postaci wdrożenia szeregu metod ich oszczędzania.

Podjęcie przez laboratorium AOAP czynności zmierzających do:

- redukcji odpadów poprzez ich recykling,
- korzystania z drukowania dwustronnego w celu zmniejszenia ilości odpadów papierowych,
- zachęcania do pozostawiania samochodów w domach na rzecz podwożenia do pracy,
- instalowania czujników ruchu lub wyłączników czasowych,
- regulowania termostatów w sytuacjach, gdy budynki są puste,
- wyznaczyło nowe standardy w działaniu organizacji, dzięki którym możliwe stało się uzyskanie certyfikatu Green Boot (Wright, 18.07.2017).

Program Green Boot jest również zachętą, by idee, które ze sobą niesie rozprzestrzeniały się wśród lokalnych społeczności, a inne jednostki aktywnie działały na rzecz uzyskania certyfikatu. Skłania ludzi do myślenia, jaki wpływ ma ich postępowanie na zasoby przyrodnicze, z których korzystają. Powinien też motywować do myślenia, co mogą zrobić lepiej. Podobnie w organizacjach, które swój system zarządzania oparły o koncepcje zarządzania jakością powinien sprzyjać ukazywaniu i rozwiązywaniu problemów oraz przekonaniu o konieczności ciągłego usprawniania (Łunarski, 2012).

Program Green Boot został wdrożony w wojskach USA stacjonujących we Włoszech (w pobliżu Vicenzy). Podobnie jak i w innych przypadkach powodem były zamiary oszczędzania energii oraz zminimalizowania wpływu na środowisko. Program swymi działaniami obejmuje żołnierzy i personel obsługi, członków ich rodzin oraz całą społeczność Garnizonu Armii Stanów Zjednoczonych we Włoszech (US Army Garrison Italy) traktowaną jako całość. Zgodnie z założeniami zakłada przywódczą rolę kierownictwa i obejmuje następujące aspekty:

- promowanie recyklingu i redukcję powstawania odpadów stałych,
- redukcję zużycia energii i ochronę zasobów wodnych,
- nabywanie produktów o jak najmniejszej szkodliwości dla zdrowia ludzi i środowiska,
- poprawę jakości wody w potokach, rzekach i jeziorach,
- poprawę jakości powietrza wewnątrz i na zewnątrz budynków,
- edukację personelu, członków służb, członków rodzin i innych agencji w zakresie dobrych praktyk związanych ze zmniejszeniem negatywnego wpływu na środowisko.

Pierwszą jednostką w Vicenzy, która uczestniczyła w programie był Batalion Inżynieryjny 54. Brygady (54th Brigade Engineer Battalion). Druga organizacja czeka na rozpoczęcie procesu certyfikacji (w tym celu konieczne jest spełnienie wymagań listy kontrolnej („checklist”) i przeprowadzenie oceny na zgodność z wymaganiami) (Parkhurst, 20.07.2017).

Garnizon US Army w Stuttgarcie jest jedną z organizacji, zaangażowanych w program Green Boot, w którym za priorytetowe działania uznaje się podejmowanie istotnych kroków w celu ograniczenia ilości powstających odpadów oraz zachowania zasobów naturalnych. Aby wypełnić standardy programu należy wprowadzić zmiany zgodnie z listą kontrolną uzyskaną z DPW (Directorate of Public Works). Autorzy programu przyjęli w swych założeniach, że nie każda organizacja może wykonywać takie same zadania, więc lista kontrolna może być dopasowana do indywidualnych potrzeb danej instytucji. Ciekawostką jest również, że lista kontrolna oferuje kilka sposobów spełnienia danego wymagania. Większość wymagań stanowią zagadnienia, których spełnienie nie wymaga dużego trudu: segregacja odpadów, wyłączanie komputerów i innych urządzeń, kiedy się z nich nie korzysta. Proces certyfikacji w takich organizacjach jest w zasadzie formalnością. W garnizonie US Army w Stuttgarcie certyfikowane zostały następujące organizacje: Kwatera Główna USAG Stuttgart, the Defense Information Systems Agency Europe, USAG Stuttgart DPW. Kolejne

jednostki organizacyjne przechodzą proces certyfikacji (Green Boot encourages units..., 20.07.2017).

Oddział Amerykańskiego Czerwonego Krzyża garnizonu US Army w Wiesbaden jest jedną z najmniejszych jednostek certyfikowanych w programie Green Boot. Wkład tej organizacji w działania na rzecz ochrony środowiska dostrzeżono dzięki postawie jej członków, którym przyświeca motto: „zawsze można zrobić coś lepiej”. Jednym z działań, jakie wykonano była redukcja odpadów biurowych. Program w oddziale Amerykańskiego Czerwonego Krzyża garnizonu US Army w Wiesbaden był wdrażany przy wydatnej pomocy wolontariuszy działających na rzecz Czerwonego Krzyża. Jeden z nich wykonał "tablicę informacyjną Green Boot", na której zawarte zostały informacje na temat oszczędności energii, redukcji odpadów i recyklingu. Zauważono, że dla skutecznego wdrożenia programu Green But niezbędne jest zbudowanie zespołu, by praca nie spoczywała na jednej osobie. Samo wdrożenie wymaga dużego zaangażowania, natomiast utrzymanie już działającego systemu nie potrzebuje dużego nakładu pracy (Corbin, 20.07.2017).

Dla dowództwa garnizonu US Army w Wiesbaden zachętą do wdrożenia programu Green Boot były rosnące ceny energii w Niemczech oraz rosnąca liczba mieszkańców garnizonu. Podjęto wysiłek znalezienia lepszych sposobów na wykorzystanie dostępnych zasobów. Położono nacisk na zmianę kultury jednostek w odniesieniu do zużycia energii i zarządzania zasobami. Program wpisuje się także w ustawę o polityce ekologicznej Armii Stanów Zjednoczonych (U.S. Army's Energy Policy Act) nakazującą zmniejszanie konsumpcji o 3 procent rocznie. Ponadto stawia Amerykanów w pozytywnym świetle w stosunku do gospodarzy. Pozytywnym aspektem jest także zwiększanie świadomości ekologicznej pomiędzy garnizonem a gospodarzami. Zaangażowanie społeczności garnizonu staje się jej najlepszą promocją wśród ludności lokalnej.

Proces certyfikacji Green Boot w garnizonie US Army w Wiesbaden rozpoczyna się od przeglądu zgodności z listą kontrolną obejmującą zapisy dotyczące przestrzegania wymogów w różnych dziedzinach (m.in. świadomość, oszczędność energii, transport i redukcja odpadów biurowych). Jeśli organizacja spełni wymagania zawarte na liście kontrolnej następuje ich weryfikacja, którą przeprowadza się w miejscu funkcjonowania jednostki. Po pomyślnie przeprowadzonej weryfikacji dana organizacja uzyskuje z rąk dowódcy garnizonu certyfikat programu Green Boot.

Aktywne działania na rzecz oszczędności energii oraz zmniejszenia śladu ekologicznego sprawiły, że w 2017 roku certyfikat Green Boot uzyskała jako pierwsza w Europie szkoła średnia w Ramstein (Ramstein High School from the U.S. Army Garrison Rheinland-Pfalz). Stało się to możliwe dzięki aktywnemu zaangażowaniu w budowę programu administracji, obsługi, nauczycieli i uczniów placówki, co stanowiło o sile programu i było jedną z jego największych zalet. Wysiłki te zostały docenione i porównane do tworzenia się perły wokół ziarenka piasku w ostrydze. Podkreślono konieczność nawiązania do tych praktyk w innych szkołach. Zobowiązano uczniów do dzielenia się z rodzicami, rodzeństwem, znajomymi wiedzą

na temat znaczenia zachowania kluczowych zasobów Ziemi. W przypadku RHS siłą napędową przedsięwzięcia był jeden z nauczycieli.

W ramach programu wymieniono standardowe żarówki na żarówki LED pozwalające na niższe zużycie energii i dłuższe użytkowanie. Kserokopiarki i drukarki posiadające tryb oszczędzania energii zaprogramowano na wyłączenie po 15 minutach bezczynności. Monitory komputerowe były wyłączane codziennie po lekcjach oraz przed weekendami. Dodatkowo, grzejniki zostały ustawione na umiarkowane temperatury w pozycji "3", zamiast maksymalnych ustawień w pozycji "5". W miarę możliwości sale klasowe były oświetlone światłem słonecznym, ruszyła także a kampania, której celem było przypominanie personelowi i nauczycielom o wyłączaniu zbędnego sprzętu i oświetlenia, co pozwoliło na zmniejszenie zużycia energii. W ciągu roku szkoła zmniejszyła zużycie energii o 0,89 procent, co przyniosło oszczędności liczone w tysiącach dolarów.

Czynności wykonywane w celu oszczędzania energii mają szansę stać się odruchami wykonywanymi nie tylko w szkole, ale także w życiu prywatnym. Zaangażowanie uczniów i personelu może zostać wykorzystane przez społeczności lokalne. Każda osoba w organizacji może przyczynić się do ochrony zasobów. Wartości niematerialne tworzone w programie Green Boot są niezwykle istotne i wydają się przewyższać zyski przekładane na konkretne wartości pieniężne (Davis, 20.07.2017). Jak pisze Z. Zymonik pracownicy organizacji są jej najcenniejszym kapitałem. Wnoszą do wyrobów i usług swą wiedzę i intelekt. Aby w swej pracy byli zaangażowani należy uwolnić ich innowacyjność i kreatywność (Zymonik et al., 2013).

6. Podsumowanie

Program zrównoważonego rozwoju wprowadzany w garnizonach Armii Stanów Zjednoczonych może być wzorem dla polskich jednostek wojskowych, szkół, szpitali, laboratoriów, wszelkich organizacji (także cywilnych), którym nie jest obojętne zużywanie zasobów naturalnych w sposób zrównoważony.

Jedno z haseł promujących program Green Boot – brzmiące: „Wielkie buty pozostawiają mały ślad” („Big boots leave a small bootprint”) może stać się motywem przewodnim postępowania żołnierzy i wszelkich organizacji mających kontakt z wojskiem, wyrazem troski o zminimalizowanie wpływu na środowisko, a lepsze wykorzystanie zasobów energetycznych jest postrzegane w programie Green Boot jako czynnik częstokroć decydujący na polu bitwy.

Udział w programie Green Boot przynosi szereg korzyści niematerialnych, do których można zaliczyć takie aspekty jak włączanie się uczestników w budowanie zespołu, nabywanie umiejętności postrzegania wpływu swych codziennych decyzji na środowisko naturalne, dążenie do ciągłego doskonalenia, wykorzystywanie przez organizację ludzkiej kreatywności.

Co więcej realizacja programu Green Boot nie zamyka się tylko w obrębie danej jednostki organizacyjnej, ale angażuje także członków rodzin żołnierzy i społeczeństwo co sprawia, że oddziaływanie programu Green Boot ma szeroki zasięg.

Kolejnym pozytywnym aspektem wdrożenia programu Green Boot jest aspekt ekonomiczny. Dzięki wdrożeniu programu w roku podatkowym 2012 zaoszczędzono 10 mln dolarów na kosztach energii oraz miliony na opłatach za usuwanie odpadów (Weisel, 20.07.2017).

Bibliografia

1. Brożek, K. (2014). Towaroznawcze aspekty zrównoważonego rozwoju. W M. Lotko, J. Żuchowski, R. Zieliński (red.), *Wybrane aspekty zarządzania jakością i środowiskiem* (pp. 109-116). Radom: Uniwersytet Technologiczno-Humanistyczny im. Kazimierza Pułaskiego.
2. Corbin, J. *Red Cross gets a Green Boot*. Retrieved from <http://www.herald-union.com/red-cross-gets-a-green-boot/>, 20.07.2017.
3. Davis, M.A. *RHS earns Army Green Boot certification*. Retrieved from <https://www.army.mil/article/182607>, 20.07.2017.
4. *Green Boot encourages units to reduce waste, energy usage*. Available online, <http://www.stuttgartcitizen.com/featured-stories/green-boot-encourages-units-to-reduce-waste-energy-usage/>, 20.07.2017.
5. *Green Boot Program brochure, Page 1*. Available online https://sustainablefortbragg.files.wordpress.com/2012/12/gbp-brochure_page_1.jpg, 11.07.2017.
6. *Green Boot Program brochure, Page 2*. Available online https://sustainablefortbragg.files.wordpress.com/2012/12/gbp-brochure_page_2.jpg, 11.07.2017.
7. *Green Boot Program*. Available online <https://sustainablefortbragg.com/green-boot-program/>, 11.07.2017.
8. Hamrol, A. (2017). *Zarządzanie i inżynieria jakości*. Warszawa: PWN.
9. Łunarski, J. (2012). *Zarządzanie jakością. Standardy i zasady*. Warszawa: WNT.
10. Parkhurst, L. *Garrison kicks off Green Boot Program*. Retrieved from https://www.army.mil/article/187592/garrison_kicks_off_green_boot_program, 20.07.2017.
11. Rosicki, R. (2010). Międzynarodowe i europejskie koncepcje zrównoważonego rozwoju. *Przegląd Naukowo-Metodyczny*, 4, 44-56.
12. Ustawa z dnia 27 kwietnia 2001 r. Prawo ochrony środowiska (DzU z 2001 r., nr 62, poz. 627 ze zm.).

13. Weisel, K. *USAG Wiesbaden introduces Green Boot program*. Retrieved from <http://www.herald-union.com/usag-wiesbaden-introduces-green-boot-program/>, 20.07.2017.
14. Wright, W. *AOAP Lab receives coveted Green Boot certification*. Retrieved from <https://www.army.mil/article/138586>, 18.07.2017.
15. Wyrębek, H. (2012). Uwarunkowania procesu certyfikacji systemu zarządzania jakością na przykładzie przedsiębiorstwa produkcyjno-handlowego. *Zeszyty Naukowe Akademii Podlaskiej w Siedlcach, Seria: Administracja i Zarządzanie, 86*, http://www.tstefaniuk.uph.edu.pl/zeszyty/archiwalne/86-2010_4.pdf, 53-64.
16. Zymonik, Z., Hamrol, A., Grudnowski, P. (2013). *Zarządzanie jakością i bezpieczeństwem*. Warszawa: PWE.